

REINAERT DE VOS. EEN HEERLIJK HOORSPEL

HILDE REYNIERS

In de nazomer van 2018 pakte Het Geluidshuis uit met zijn veertiende hoorspel. Eentje waar ik als fan van het fenomenale geluidsmateriaal, zoals de makers hun product zelf omschrijven, in het bijzonder naar uitkeek. Na eerdere geweldig amusante ervaringen met onder meer *De Bremer Stadsmuzikanten* en *De Rattenvanger* was ik benieuwd naar de interpretatie van *Reinaert de vos*.

De reeks *Heerlijke hoorspelen* is een concept van Mark Borgions, Koen Brandt, Philip Maes en Paul Wauters. Elk pakket bestaat uit een mooi uitgegeven en fraai geïllustreerd boek met een bijbehorende en geanimeerde luistercd waarin tekst en lied elkaar afwisselen. Voor *Reinaert de vos* verzorgde Paul Wauters de tekst. Mark Borgions, die met *HandMadeMonsters* ook een eigen ontwerp bureau heeft, stond in voor de speelse en kleurrijke illustraties. De muzikale arrangementen zijn van Hannes de Maeyer en Koen Brandt. Patrick Voets zorgde voor de geluidstechniek en de effecten.

Knap vertolkte humor in Dwaasnederlands

Het boek is mooi uitgevoerd en bevat naast de beschrijving van de belangrijkste personages ook de liedteksten en een eigengereide verklarende woordenlijst. Aan de hand van de illustraties kan je het hoorspel min of meer volgen terwijl de cd speelt. Onderaan op de bladzijden staan handige verwijstekentjes die de hoofdstukken en de liedjes aanduiden. Zonder de cd krijg je het verhaal echter niet mee; de uitgeschreven tekst van het hoorspel is niet opgenomen. Dat is misschien een gemis voor een Reynaerttekstverzamelaar of -onderzoeker, maar voor een hoorspel is dat niet meteen de bedoeling.

Het hoorspel volgt – zoals we gewoon zijn van Het Geluidshuis – niet helemaal de oorspronkelijke versie van het verhaal waarop het gebaseerd is. Er zijn wat zijsprongen en wat extra's die het verhaal in een gewijzigde context plaatsen. Ook de personages werden aangepast aan de tekstbewerking. De taal en het gebruikte begrippenkader zijn hedendaags en spelen in op de actualiteit. De conversaties tussen de personages zijn speels en gelardeerd met humor. De achterplat van het boek geeft prijs dat het verhaal niet op rijm is gezet en dat het niet in het Middelnederlands wordt gebracht, maar in het Dwaasnederlands van Het Geluidshuis. De luisteraar is bij deze gewaarschuwd.

Volgens de producent is het hoorspel geschikt voor kinderen van 6 tot 106 jaar. Dat kan kloppen, met als aanvulling dat het leuk is voor de kinderen maar dat het entertainmentgehalte voor meeluisterende tieners en volwassenen een stuk groter is. In vergelijking met andere – daarom niet onverdienstelijke – luisterverhalen kun je dit hoorspel als volwassene meer dan een keer aanhoren (eerlijk is eerlijk) zonder de drang te krijgen om de kinderen zo snel mogelijk een hoofdtelefoon cadeau te doen.

Met stemmen van acteurs en zangers als Wouter Hendrickx, Filip Peters, Liesa van der Aa, Koen de Graeve, Gène Bervoets, Herbert Flack en vele anderen kun je erop vertrouwen dat er geen schelle en ergerniswekkende kinderstemmetjes aan te pas komen. Dus meteen ook uitermate geschikt voor onderweg!

Een hoor-spel in zeventien tracks

Het hoorspel is mooi opgebouwd. Warre Borgmans schetst als verteller de situatie en verbindt de verschillende episodes. Hij wordt daarin bijgestaan door een 'natuurexpert', die tussendoor 'relevante' informatie over de dieren

moet aanleveren. Hoe relevant dit werkelijk is, moet de toehoorder zelf ontdekken. Het spelelement ontbreekt hierbij in geen geval. De verteller start bij de ontknoping van het verhaal, waar Isegrim – alias Grimpy – Reinaert komt arresteren op het tropische eiland waarheen hij is gevlucht.

Daarna ontrolt zich het eigenlijke hoorspel in sneltreinvaart aan de hand van zeventien tracks met elf dialogen en zes liedjes die elkaar afwisselen. De geluidseffecten die doorheen het hele hoorspel verwerkt zijn en de geweldige vertolkingen van de stemmetjes van de dieren maken het verhaal erg levensecht.

De verhaallijn van het Middelnederlandse dierenepos *Van den vos Reynaerde* blijft grotendeels behouden in *Reinaert de vos*. In het kort: Reinaert is een booswicht. Hij moet voor het Hof van koning Nobel verschijnen en gestraft worden voor zijn misdaden. Hiervoor zijn drie dagingen nodig. De eerste twee dagen ondergaan vreselijke kwellingen. Met de derde dager gaat Reinaert vrijwillig mee. Onderweg heeft hij heel wat op te biechten. Zodra hij voor de troon is gebracht, wordt de vos veroordeeld en dist hij zijn leugenverhaal op. Dat draait erop uit dat hij op vrije voeten wordt gesteld en dat anderen worden gestraft, terwijl Reinaert als boetedeling vertrekt. Cuwaert gaat mee als ‘knuffel’ om de kinderen te troosten en eindigt als haas in de pot. De vos is daarna voortvluchtig.

Ludieke transformaties en nieuwe wendingen

De details van de verdere uitwerking van de hoofdstukken of episodes verschillen dan weer vrij sterk van de klassieke Reynaertbewerkingen en -vertellingen van de Middelnederlandse tekstversie. Om aan te sluiten bij de leefwereld van luisteraars van nu ondergaan de personages ludieke en soms hilarische transformaties. Zo is er boven de kalende koning Nobel een ‘no-flyzone’ afgekondigd en draagt hij bij gebrek aan centen voor een haartransplantatie een levende eekhoorn als pruik. Courtois is een ‘Brussels Ketje’ en Isegrim heeft het tot sheriff geschopt. Bruin is een verslaafde honingbeer in therapie, het erf van Lamfroit situeert zich in het ‘Melipark’, Tibeert is een kleine sudoku-spielende weetjeskat en de kinderen van Reinaert zorgen al voor een aardig stukje ‘Liszt’ op piano. De rol van de das wordt ingevuld door de nicht van Reinaert, Elisabeth Grimbaert van het advocatenkantoor Grimbaert Grimbaert en Vermassen. Over de mensen valt niets goeds te zeggen; zij hebben het in dit hoorspel in elk geval volledig verkorven.

Op een aantal cruciale momenten krijgt het verhaal een andere invulling. Wie al vaker Reynaertbewerkingen las, zal misschien verrast zijn door

de nieuwe wending die hierdoor ontstaat. Zelf was ik dat in eerste instantie ook. Maar tegelijk stel ik vast dat de makers er door deze manipulaties in slagen om op een vindingrijke manier de link te leggen met de actualiteit.

Tijdens de biecht onderweg naar het Hof van Nobel komt de hartverscheurende waarheid aan het licht van wat er met de wolvin Hersinde is gebeurd: terwijl de vos haar probeerde te verleiden, kwam er een Finse jager de wolvenjongen op het spoor en werden ze meegenomen als trekdieren. Grimpy kwam dit nooit te boven.

Ook als Reinaert met zijn leugenverhaal komt aanzetten, krijgen we een nieuw element te horen: de beer, de kater en de wolf hebben een goudmijn ontdekt en zijn hierdoor zo hebberig geworden dat ze de schat met niemand willen delen. De vos draait het zo dat hij moeilijk gestraft kan worden omdat hij gewoon zijn instinct volgt. Als dieren echter hun instinct ontkennen en een hang naar goud ontwikkelen, dan gaan ze op de mens lijken. En dat is het grootste mogelijke kwaad. De koning volgt Reinaerts betoog en schenkt hem de vrijheid.

Als boetedoening trekt de vos naar de Noordpool om zeehondjes te redden van de mens. Hij kan daarbij warme laarzen en een dikke sjaal gebruiken die door Max Wax worden 'gestript' van de wolf en de beer. De illustraties maken het plaatje in dit geval helemaal compleet.

Aan het eind krijgt het hoorspel nog een nieuwe plot: de voortvluchtige vos wordt opgespoord door Isegrim, die een zielige oude vos aantreft op Hawaï, alleen en zonder vrienden. De wolf komt terug naar het Waasland en alle dieren leefden nog lang en gelukkig.

Een portie hedendaagse maatschappijkritiek

Los van de kolder en de woordspelingen hebben de makers – bewust of onbewust – een extra dimensie aan het verhaal toegevoegd door een aantal waarden en normen te belichten die we in de huidige maatschappij graag aan kinderen willen meegeven. Door deze elementen aan te vullen met hier en daar een sneer of een vette knipoog naar het volwassen publiek ontstaat in elk geval een product dat mee is met zijn tijd.

De woordenlijst achterin in het boekje is een handig hulpmiddel voor luisteraars die het Dwaasnederlands nog niet helemaal onder de knie hebben. Nederlandse luisteraars hebben bijkomend misschien ook nog een vertaalslag van het Vlaams nodig.

Het hoorspel leent zich hierdoor niet zo goed voor de gebruikelijke lessen over het Reynaertepos, maar het opent perspectieven om een verhaal van circa achthonderd jaar geleden te vertalen naar het heden door verder in te gaan op de hedendaagse context, zoals bijvoorbeeld het gebrek aan grondstoffen, of om het probleem van cybercriminaliteit aan te kaarten of om te onderzoeken waarom rechters vergeleken worden met slakken.

Het hoorspel besluit met de moraal van dit verhaal: misdaad loont. De verteller, die tevens het laatste woord krijgt, is het daar duidelijk niet mee eens en geeft herhaaldelijk commentaar tijdens het slotlied. Telkens als er 'misdad loont' wordt gezongen, vult hij meteen aan met 'niet'.

Om de lezer een idee van de teneur te geven, hierbij het einde van het slotlied, helaas zonder de bijbehorende muziek:

Misdad loont

Op het voetbal gaan staan knokken,
op je twaalfde al gokken,
wapensmokkel, wikileaks
en identiteitsroof.
Lam Gods pikken,
low cost vliegen,
over je bagage liegen,
zonnefarmcertificaten.
Tel maar uit je winst.
Van vluchtelingen profiteren,
buskotje verrenneweren,
100.000 clicks kopen
en niet tegen de lamp lopen.
Misdad loont [niet].

Geloof het of niet. Het spreekwoordelijke venijn zit hier letterlijk in de staart; het liedje blijft nog een hele tijd hangen. En eerlijk is eerlijk: ik heb ervan genoten. Voor mij was het een heerlijk hoorspel met alweer fenomenaal geluidsmateriaal.

Paul Wauters, *Reinaert de vos (Een heerlijk hoorspel)*, boek + cd, Het Geluidshuis, Antwerpen, 2018. ISBN 9789079040520, 24,95 EUR.